

Stand van zaken voortgang
onderzoeksagenda en
Generieke Module
Vaktherapie

Opbouw presentatie

1. Generieke Module Vaktherapie
  - Stand van zaken doorontwikkeling
  - Transdiagnostische factoren ontwikkeling en onderbouwing
2. Vaktherapie als onderdeel standaard behandeling
  - in de zorgstandaarden
  - in de generieke modules
3. Onderzoek(sagenda)
  - Stand van zaken; waar staan we nu
  - Beoogd 2020

1. Generieke module Vaktherapie

1.1 Stand van zaken doorontwikkeling GMVT

- GMVT: één van de 34 geautoriseerde kwaliteitsstandaarden in de GGZ (ggzstandaarden.nl)
- 1 juni 2019: GMVT samen met 27 andere standaarden aangeboden aan ZiNL voor opname in Register
- Projectgroep GMVT: t.b.v. onderhouds-en implementatieplan GMVT (o.l.v. projectleider).
- Proefimplementaties GMVT afgerond. Praktijkmetingen bij Jeugd en Ouderen in ontwerp.

1.2 Transdiagnostische factoren ontwikkeling en onderbouwing

1.2 Transdiagnostische factoren ontwikkeling en onderbouwing

- Transdiagnostische Factoren (TDF's): concepten zijn toepasbaarheid binnen de vaktherapeutische praktijk.
- Strategische onderzoeksagenda FVB: reeds gedane onderzoeken linken aan TDF's.

Interventies: volwassenen (transdiagnostische indeling)

	Beeldend	Dans	Drama	Muziek	PMT
• Verheldering van problematiek	1 i.o.				
Lichaamsbeleving					
• Lichaamsbeleving/lichaamssignalen	1 i.o.				1
Intrapersoonlijk					
• Zelfbeeld/zelfwaardering/identiteitsontwikkeling	1 i.o.		2 i.o.		1
• Executief functioneren				1	1
• Acterschap/eigen regie	2				
• Hechting	1			1	1 + 1 i.o.
• Coping	1			1	
• Emotieregulatie	1 i.o.	1 i.o.	1 + 2 i.o.	2	2 + 1 i.o.
• Impuls/agressieregulatie					2 + 1 i.o.
• Assertiviteit					1 + 1 i.o.
• Veerkracht	1 i.o.		1 i.o.		
• Motivatieverhoging	1 i.o.				1
• QoL		1 i.o.			
Interpersoonlijk					
• Mentaliserend vermogen/interpersoonlijke afstemming	2 i.o.	1 i.o.			2 i.o.

Link met transdiagnostische factoren obv resultaten vanuit de reviews

Overzicht van beschreven interventies per vaktherapeutische discipline volgens transdiagnostische indeling

	Beeldend	Dans	Drama	Muziek	PMT
Verheldering van problematiek/diagnostiek				X	(X, n-ggz)
Ontspanning/arousalreductie	X			XX	X (X n-GGZ)
Lichaamsbeleving/lichaamssignalen		X			XX
Zelfbeeld/zelfwaardering/identiteitsontwikkeling		X		X	
Aandacht				X	
Executief functioneren				X	X? op basis fMRI
Acterschap/eigen regie	X				
Toegang krijgen tot onbewuste herinneringen	X				
Hechting				X	
Coping (o.a. cogn reappraisal)	X	X		X	
Emotieregulatie	XX	X		XX	(X n-GGZ)
Impuls/agressieregulatie				X	(X n-GGZ)
Assertiviteit					
Mentaliserend vermogen/interpersoonlijke afstemming	X	X			

2. Vaktherapie als onderdeel standaard behandeling

Vaktherapie in zorgstandaarden & generieke modules

Zorgstandaarden en generieke modules	VT aanwijzing	VT + onderzoek	Discipline + onderzoek
ZS Aanpassingsstoornissen	X		
ZS Bipolaire stoornissen	X		
ZS Opiaatverslaving	X		
ZS Problematisch alcoholgebruik	X		
ZS ADHD	X		
ZS Autisme		X	
ZS Eetstoornissen		X	
ZS Persoonlijkheidsstoornissen		X	
ZS SOLK		X	
ZS Psychose			X
ZS Conversiestoornissen			X
ZS Angst			X
GM EPA	X		
GM Psychische problemen in de kindertijd	X		
GM Zorg rond psychische stoornissen LVB			X
GM Stemmen horen	X		

Vaktherapie in de Zorgstandaarden (nu 13)

A) Plaats vaktherapie beschreven maar alleen aanwijzing voor effectiviteit in praktijk:

- 1) **ZS Aanpassingsstoornis:** geen bewijs voor effectiviteit vaktherapie, in de praktijk ingezet als aanvulling, ter versterking draagkracht
- 2) **ZS Bipolaire stoornis:** Mensen met een bipolaire stoornis **kunnen baat hebben** bij vaktherapieën, namelijk beeldende therapie, danstherapie, dramatherapie, muziektherapie of psychomotorische therapie
- 3) **ZS Opiaatverslaving &**
- 4) **ZS Problematisch alcoholgebruik en alcoholverslaving:** Er is momenteel **nog weinig bewijs** voor de effectiviteit van de vaktherapeutische beroepen in de behandeling van mensen met middelenverslaving. Mogelijk **beweging en muziektherapie ter ondersteuning** de motivatie van cliënten voor verandering, secundaire symptomen. Algemeen vaktherapieën: verbeteren van de fysieke conditie, het verkrijgen van inzicht in de samenhang van problemen en het aanleren van copingstrategieën, in (klinische settings) effect persoonlijk herstel.
- 5) **ZS ADHD:** geen bewijs voor effectiviteit vaktherapie, in de praktijk ingezet. Ze **leveren zo een bijdrage** aan de behandeling en kunnen ook een ondersteunende rol vervullen bij zelfmanagement.

b) Generieke functie vaktherapie benoemd, ook ondersteund door onderzoek:

- 6) **ZS Autisme: In het bijzonder** voor mensen die zich verbaal moeilijker kunnen uiten....Muziek, dans, beelden, spel en bewegen laten ruimte voor verschillen van communiceren en bieden veel gelegenheid tot interactie en samenspel.
- 7) **ZS Depressie:** Vaktherapieën worden ingezet als **aanvulling** op de bovengenoemde wetenschappelijk evidente behandelingen bij een depressieve stoornis en persisterende depressieve stoornis, ook bij comorbide psychische en/of somatische problematiek. **De voorkeur van de patiënt dient hierbij meegewogen te worden.** Meer onderzoek naar de plaatsbepaling van vaktherapie ten opzichte van andere behandelingen is nodig. ... Centraal staan stemmingsverbetering, het opdoen van succeservaringen en het verminderen van experiëntiële vermijdings- en controlestrategieën.. Ook **ouderen** met een depressie dienen gestimuleerd te worden tot deelname aan PMT of andere vormen van lichaamsbeweging. Met name muziektherapie kan worden overwogen bij ouderen.
- 8) **ZS Eetstoornissen:** Vaktherapie kan **aanvullend** op het zorgaanbod gegeven worden.. toegevoegde waarde bij de observatie en behandeling, rondom thema's als lichaamsbeleving, impulsregulatie, zelfbeeld, perfectionisme, grenzen en faalangst. Door experimentele methodieken lokken zij ervaringen uit, .. helpen uitdrukking en betekenis geven.. en aanknopingspunten geven voor herstel en herwinnen van eigen kracht en autonomie..
- 9) **ZS Persoonlijkheidsstoornissen (B, C):** Vaktherapieën kunnen een **onderdeel** vormen van de behandeling voor mensen met een persoonlijkheidsstoornis... vaak in een **kader dat aansluit bij** specifieke psychotherapeutische behandelmethoden, zoals DGT, ST, MBT en focale psychodynamische psychotherapie. ... Door hun **ervaringsgerichte en mentaliseren-bevorderende karakter** vaak **aanjagers dan wel bestendigers van de psychotherapie.... vaak hoog gewaardeerd door patiënten** en het belang ervan wordt in de multidisciplinaire samenwerking onderkend.
- 9) **ZS SOLK;..** Door hun **ervaringsgerichte en mentaliserenbevorderende** karakter zijn vaktherapieën vaak **aanjagers dan wel bestendigers van psychotherapie.** Thema's bij SOLK: bewust worden lichaamssignalen en emoties, bewaken van grenzen, omgaan met hulp, verlieservaringen, lichaamsbeleving en inspanning/ontspanning. Helpen bij vinden van taal/metaforen voor de (lichamelijke) ervaring, verwerking, zingeving, spiritualiteit en empowerment.

C. Indicaties voor (specifieke) vaktherapeutische interventies, met onderzoek onderbouwd

10) ZS Psychose:

- Bij ernstige **negatieve symptomen zijn PMT en muziektherapie optioneel**. Wat betreft muziektherapie heeft met name activering als gevolg van de interventie effect op negatieve symptomen.
- Bij **overgewicht , metabole problemen en/ of een slechte lichamelijke conditie** is **PMT**, optioneel.
- Bij **spanningsklachten** is **PMT** een optie.
- Bij depressieve symptomen zijn **muziektherapie** en **runningtherapie** mogelijke opties.

12) ZS Conversiestoornis: Er is in Nederland ervaring met **PMT** als behandeling voor conversiestoornis.. Behandeling gericht op dissociatie van lichaamssignalen, o.a. via lichaamsmentaliteit, het identificeren van emoties en het verkrijgen van een adequaat lichaamsbeeld. Deze behandeling kan worden overwogen

13) ZS Angst:

- **Danstherapie: positief effect** op kwaliteit van leven, stress- en angstklachten, regulatie adem- en hartritmes.
- **Dramatherapie:** bij **sociale angst, specifieke fobie en angstklachten** ondersteunend in combinatie met cognitieve gedragstherapie: **symptoomreductie, motivatie exposure, kwaliteit van leven , zelfbeeld.**
- **Muziektherapie** bij **sociale angststoornis en bij een obsessieve-compulsieve stoornis: positief effect op verbeteren van sociaal functioneren, zelfvertrouwen , kwaliteit van leven.**
- **PMT**, specifiek **het lichamelijke bewegen bij sociale fobie en paniekstoornis:** versterkend effect bij CGT op het **verminderen van angstklachten.**

Vaktherapie in de Generieke Modules (22)

○ NB Vaak expliciete afstemming met GM vaktherapie!

1. In GM Ernstige Psychische Aandoeningen

- Vaktherapie is vooral aangewezen wanneer patiënten moeite hebben om gevoelens onder woorden te brengen, of wanneer een meer praktische/ ervaringsgerichte benadering is aanbevolen.

2. In GM Psychische klachten in de kindertijd

- Algemene verwijzing naar behandeling met vaktherapie

3. In GM Zorg rond psychische stoornissen LVB ZB

- Er zijn verschillende vaktherapieën onderzocht en zinvol gebleken bij de behandeling van een psychische stoornis bij mensen met een verstandelijke beperking. Zo kunnen **drama- en muziektherapie** helpen de emotie- en agressieregulatie te verbeteren. Uit een recente systematische literatuurstudie blijkt ook dat **PMT** veelbelovend is bij het verminderen van agressief gedrag bij mensen met LVB. Daarnaast kan **PMT** angst en depressieve symptomen bij deze groep verminderen. **Beeldende therapie** kan bijdragen aan de verbetering van gedragsproblemen en gevoelens van hulpeloosheid en het verminderen van traumagerelateerde symptomen en depressieve klachten.

4. In GM stemmen horen

- Er worden verschillende vormen van vaktherapie aangeboden bij stemmen horen, zoals **psychomotorische therapie en muziektherapie**... veelal plaats in combinatie met medicatie of psychotherapie. Vaktherapieën hebben een belangrijke ondersteunende functie, met name waar het aankomt op de relatie tussen de klachten en de lichaamsbeleving, coping en individueel herstel.

3. Stand van zaken Onderzoeksagenda voor de Vaktherapeutische beroepen

Doelen gericht op:

1. Verder expliciteren van de praktijk met interventiebeschrijvingen
2. Onderzoeken van de effecten met:
  - a) Verrichten van reviews en meta analyses
  - b) Verrichten van effectonderzoek

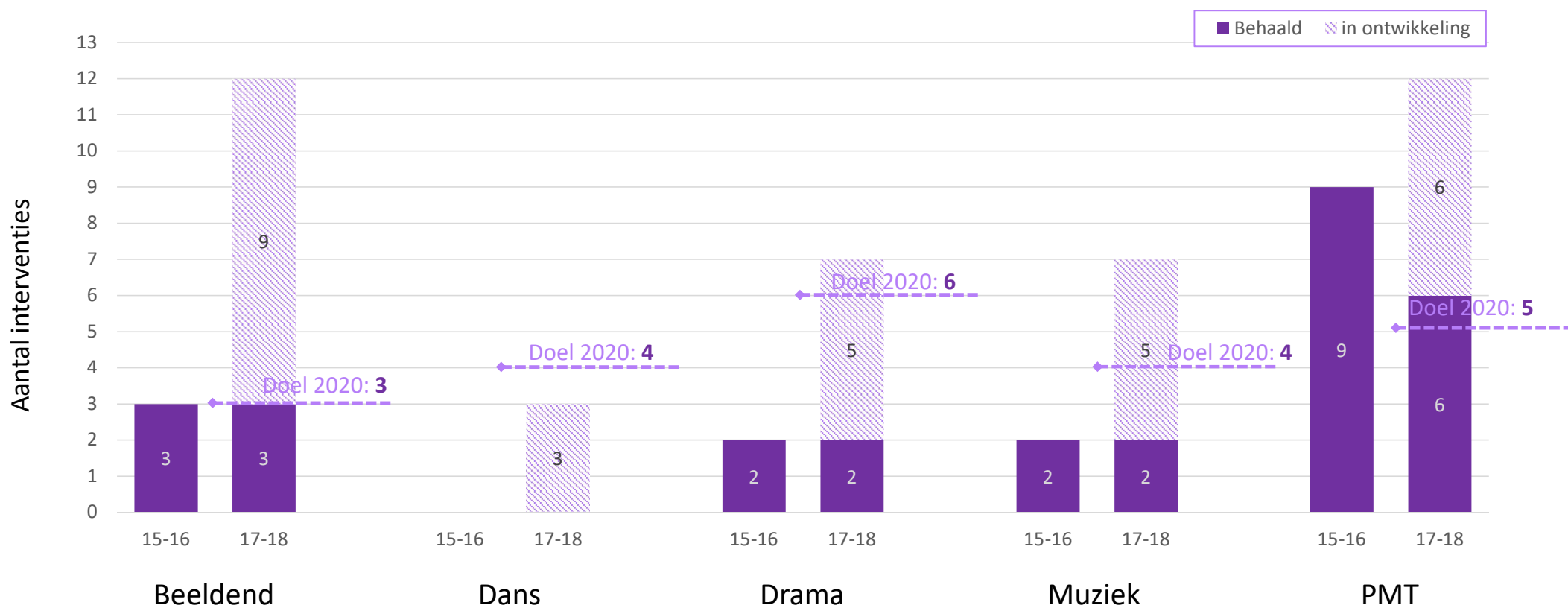

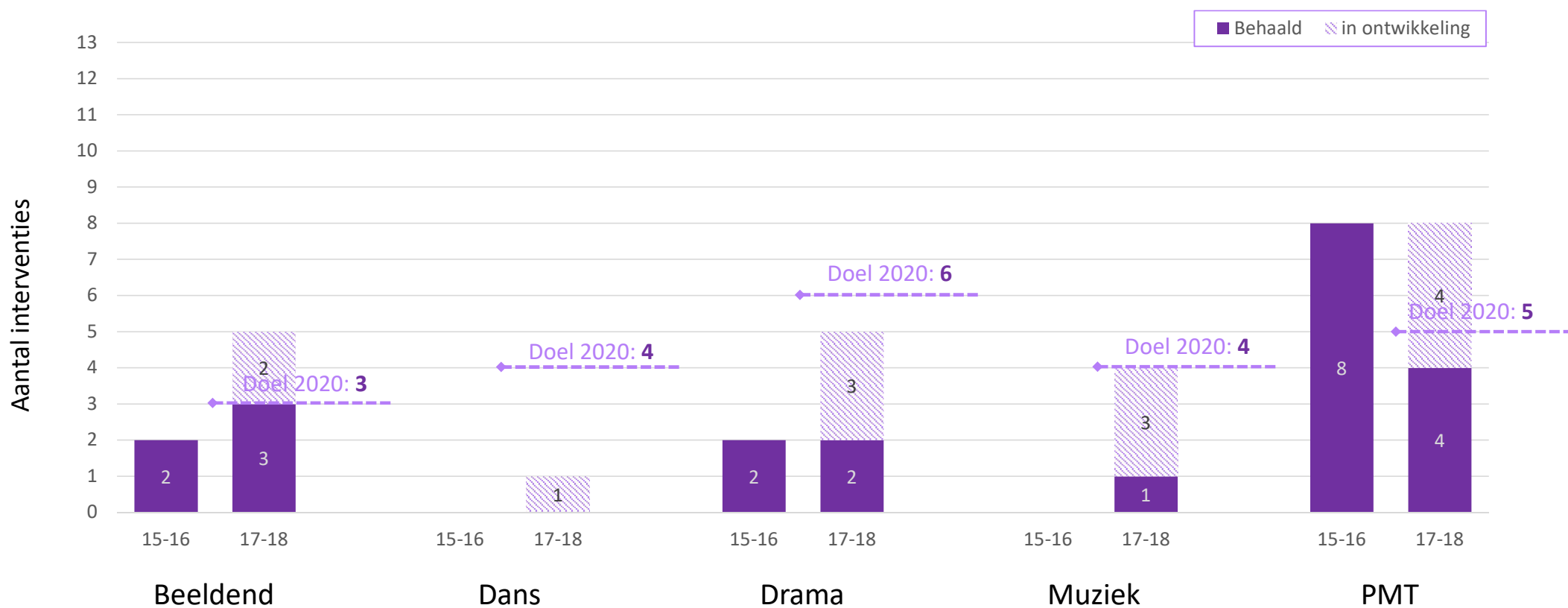
3.1. Interventiebeschrijvingen

Overzicht interventies (alle)

Overzicht interventies (enkel geneeskundige GGZ)

Interventiebeschrijvingen

Gestelde doelen in onderzoeksagenda	2015	2016	2017	2018	In ontwikkeling
3 BT interventies					
CPMO	1 prod (SOLK)	1 prod (ADHD) 1 mod (kind)	1 prod (div)	1 mod+ (div)	9 prod (PTSS, versl, reva, 6x kind)
Overig				1 (pers)	
4 DMT interventies					2 prod (aut, oud) 1 mod (kind)
6 DT interventies					
CPMO		2 prod (PTSS + Angst)		2 mod+ (angst, eet)	2 prod (aut, div) 3 mod (pers, 2xkind)
4 MT interventies					Microinterventie
CPMO	1 prod (NAH)	1 mod (kind)			1 (ASS)
Overig			1 (MTAM forensisch) 1 (sing & rap jeugd)	1 (muziekkussen)	1 IM (dep) 1 (SMAART PTSS) 1 (kind/PTSS)
5 PMT interventies					
CPMO	5 prod (2xSOLK, dep, FP, eet)	1 prod (angst) 2 mod (dem, div)	2 prod (PTSS, Dep/angst)	2 prod (versl, LVB)	4 prod (pers, eet, angst, FP) 2 mod (2xkind)
Overig		1 (psychosoc)		2 (eet, lichh)	

Interventies: volwassenen (stoornis-specifiek)

	Beeldend	Dans	Drama	Muziek	PMT
ADHD	1				
Angst(klachten)			1		1 + 1 i.o.
Autisme		1 i.o.	1 i.o.	1 i.o.	
Depressie(ve symptomen)/stemmingsstoornis				1	2
Eetstoornissen			1		2 + 1 i.o.
Persoonlijkheidsstoornissen	1		1 i.o.		1
Schizofrenie/psychotische stoornissen				1	1
Somatische symptoomstoornis	1				2
Spanning/stressgerelateerde klachten			1		
Traumagerelateerde klachten	1 i.o.			1	
Verslavingsproblematiek	1 i.o.			1 (idem trauma)	1

i.o. = in ontwikkeling

Interventies: Overige doelgroepen

	Beeldend	Dans	Drama	Muziek	PMT
Kind & jeugd	1 + 6 i.o.	1 i.o.	2 i.o.	1	2 i.o.
NAH				1	
Forensische psychiatrie				2	1 + 1 i.o.
Dementie				1	1 i.o.
Ouderen		1 i.o.			

i.o. = in ontwikkeling

3.2 Reviews en meta-analyses

Realisatie reviews en meta-analyses

Doelen	Planfase	Uitvoeringsfase	Schrijf/ publicatiefase	Publicatie
1. Beeldende therapie bij angst en depressie bij kanker				Ponstein, et al., te verwachten in 2021
2. Werkzame factoren binnen dans-bewegingstherapie				Samaritter et al 2017
3. Dramatherapie bij internaliserende problematiek	Niet gestart			
4. Werkzame factoren binnen dramatherapie	Niet gestart			
5. Muziektherapie bij LVB en gedragsproblemen				De Witte, et al., te verwachten in 2020
6. Muziektherapie bij depressie en stemmingsproblemen				Aalbers, et al., 2018
7. Muziektherapie bij traumabehandeling				Van Hooren, te verwachten in 2019
8. Muziektherapie bij verslavingsproblematiek				Hakvoort, te verwachten in 2020
9. PMT bij trauma				Van der Kamp et al., submitted
10. PMT bij somatoforme stoornissen				Kalisvaart & Van der Maas, 2018
11. PMT bij persoonlijkheidsstoornissen				Busschbach et al., te verwachten in 2020
12. PMT bij ouderen met depressie in de GGZ				Becker, 2018 (masterthesis, nog te publiceren)
13. PMT bij verslaving				Stoffels et al., te verwachten 2019
14. PMT voor volwassenen met autisme	Niet gestart			

Nieuwe reviews en meta-analyses: geneeskundige GGZ

	Planfase	Uitvoeringsfase	Schrijf/ publicatiefase	Publicatie
1. Beeldende therapie bij angst				Abbing, et al., 2018
2. Beeldende therapie bij persoonlijkheidsstoornissen				Havsteen-Franklin, et al., 2018
3. Dans-bewegingstherapie bij persoonlijkheidsstoornissen				Kleinlooh et al., te verwachten in 2020
4. Muziektherapie bij stress				De Witte et al., under revision
5. Muziektherapie bij angst(stoornissen)				De Witte et al., te verwachten in 2020
6. PMT/bewegingsinterventies bij psychose				Stouwe, et al., 2018

Nieuw gestarte reviews en meta-analyses: buiten de geneeskundige GGZ

	Planfase	Uitvoeringsfase	Schrijf/ publicatiefase	Publicatie
1. Dramatherapie bij kinderen en jongeren				Berghs, et al., te verwachten in 2020
2. Muziektherapie bij kinderen en jongeren				Van Hooren, et al., te verwachten in 2020
3. Muziektherapie bij dementie				Van der Steen, et al., 2018
4. PMT bij agressieproblematiek en LVB				Bellemans et al, 2018
5. PMT bij seksueel trauma en LVB				Stobbe, et al., te verwachten in 2019

3.3. Effectstudies

Effectstudies afgerond in 2020

Doelen	Design	Planfase	Uitvoeringsfase	Analyse	Schrijf/ publicatie fase	Publicatie
1. Beeldende therapie bij persoonlijkheidsproblematiek	RCT					Haeyen, et al, 2017; Haeyen et al, 2018
2. Beeldende therapie bij PTSS	Feasibility					Schouten, et al, 2018
3. Beeldende therapie bij angstklachten	RCT					Abbing, et al., te verwachten in 2020
4. Dans-bewegingstherapie bij ASS	RCT					Internationaal uitgevoerd, Mastrominico et al, 2018
5. Dans-bewegingstherapie bij persoonlijkheidsproblematiek	Pre-post design					Kleinlooh, et al., te verwachten in 2021
6. Muziektherapie bij depressieve klachten	Geaggreg N=1					Aalbers, et al., te verwachten in 2020
7. Muziektherapie bij dementie en gedragsproblemen	RCT					Prick, et al., te verwachten in 2020
8. Muziektherapie bij PTSS bij mensen in een PI	Mixed RCT					Macfarlane, et al., te verwachten in 2020
9. Muziektherapie bij ASS	N=1					Pater, et al., te verwachten in 2021
10. Psychomotorische therapie bij eetstoornissen	RCT					Boerhout, et al, 2015; Boerhout, et al, 2016
11. Psychomotorische assertiviteitstraining bij psychose	RCT					Stouwe et al., te verwachten in 2019
12. PMT en schematherapie bij ouderen met depressie	RCT					Bouman et al., te verwachten in 2022
13. Activering met PMT bij EPA	RCT					Deenink et al., 2017 a,b, 2018 a,b,c
14. PMT bij Trauma	Quasi exp					Stobbe et al., te verwachten 2019
15. PMT bij somatoforme stoornis	Pilot RCT					Röhricht et al, 2019

Gestarte effectstudies en effectstudies gericht op context buiten geneeskundige GGZ

Doelen	Design	Planfase	Uitvoeringsfase	Analyse	Schrijf/ publicatie fase	Publicatie
1. Muziektherapie bij psychotische problematiek	RCT					Van Alphen, et al., 2019
2. Muziektherapie bij verslaving & PTSS	Feasibility					Te verwachten in 2020
3. Muziektherapie bij kinderen at risk probleemgedrag	Cluster RCT					Uhlig et al., 2017, 2018, 2019
4. Muziektherapie bij Huntington	Mixed RCT					Van Bruggen-Rufi et al., 2016, 2017
5. Muziektherapie bij slaapproblemen dementie	Feasibility					Ravensburg-de Vries et al., te verwachten 2021
6. Muziektherapie welzijn dementie	Mixed method					Baroni Caramel et al., te verwachten 202
7. PMT bij eetstoornissen: lichaamsbeleving	Quasi-exp					Rekkers, et al., te verwachten in 2021
8. PMT bij eetstoornissen: bewegingsdrang	Pre- post					Nieuwenhuysse, et al., te verwachten in 2021
9. PMT bij seksueel trauma en LVB	Geaggreerde N=1					Stobbe, et al., te verwachten in 2021

Voorlopige conclusies

Beeldende Therapie: internationaal (<2017)

- Effectiviteit aangetoond bij volwassenen met
  - Depressie (o.a. Gussak, 2007; Kim, 2013; Nan & Hu, 2017)
  - Angststoornissen (Campbell, 2010; Safaria & Yunita, 2014; Visnolia, 2010; Kim, 2013; Drake et al, 2012)
  - Trauma- en stressgerelateerde stoornissen (Schouten et al, 2015)
  - Persoonlijkheidsstoornissen (o.a. Haeyen et al, 2017; Green et al, 1987; Eren et al, 2014)
- Ook
  - autismespectrum stoornissen bij kinderen (Schweizer, Knorth & Spreen, 2014).
- Nog niet eenduidig
  - Psychotische stoornissen

Beeldende therapie: recente inzichten Nederlands onderzoek

- **Persoonlijkheidsstoornissen (review & RCT, Havsteen-Franklin, et al., 2018, Haeyen, et al., 2018a, Haeyen, et al., 2018b)**
  - Emotieregulatie
  - Reductie van psychische klachten (ES: -1.67)
  - Bevordering van positieve emoties en gedragingen (ES: 1.55 tot 1.60)
  - Makkelijkere acceptatie van onaangename innerlijke gedachten, gevoelens en sensaties (ES: -.38 tot -1.66)
- **Angst (narratieve review, Abbing, et al., 2018)**
  - Reductie van angst zichtbaar bij gedetineerden met angst voorafgaand aan de vrijlating en bij studenten met examenangst
  - Veronderstelde werkingsmechanismen: relaxatie, verbeteren van emotieregulatie, toegang verkrijgen tot onbewuste traumatische gebeurtenissen waardoor cognities verkend kunnen worden
- **Trauma (feasibility, Schouten et al., 2018)**
  - Mensen met vluchtelingverleden
  - Minder drop-out

Danstherapie: internationaal (<2017)

Effectiviteit aangetoond bij volwassenen met

- **Psychotische stoornissen** (Röhricht, 2006; Leirvag, 2010; Lee, 2015; Priebe et al., 2016; Margariti et al., 2012)
- **Depressie** (Koch et al, 2007, 2014; Röhricht, 2006; Hboush et al, 2006; Papadopoulos et al, 2013; Pinniger et al., 2012 & 2013; Pylvänäinen et al., 2015)
- **Angststoornissen** (Bräuninger, 2012; Pinniger et al., 2013; Punkanen et al., 2014)
- **Trauma- en stress gerelateerde stoornissen** (Bräuninger, 2012; Egan en Quicgy, 2015)
- **Eetstoornissen** (Allet et al., 2016; Garnier et al., 2014; Meekums et al., 2012; Weiss, 2004)
- **Somatische symptoomstoornis** (Payne & Brooks, 2016)
- **Autisme** (Koch et al., 2014; Samaritter, 2015, 2017)
- **Ook**
  - **Autismespectrum stoornissen bij kinderen**
- **Nog niet eenduidig**
  - **Persoonlijkheidsstoornissen** (Brooks & Starks, 1989; Gyllensten et al. 2003; Leirvag et al. 2010).

Danstherapie: recente inzichten Nederlands onderzoek

- Persoonlijkheidsstoornissen (review, Kleinlooh et al., in prep)
  - Lichaamsbeeld
  - Articulatie & expressie
  - Stress reductie
  - Emotieregulatie
  - Relatie zelf-ander
  - Mentaliseren
- Werkzame factoren - deelnemersperspectief (scoping review, Samaritter & Van Hooren, 2017)
  - Lijfelijkheid
  - Identiteit
  - Emotie regulatie
  - Coping
  - Sociale verbondenheid

Dramatherapie: internationaal (<2017)

- Effectiviteit aangetoond bij volwassenen met
  - Autisme (Corbett et al., 2014)
  - Angst (Dadsestan, 2008; Dehnavi, 2014; Anari, 2014)
  - Trauma en stressgerelateerde problematiek (Avinger & Jones, 2007)
  - Depressie (Corbett et al., 2014; Hamamci, 2006),
  - Psychotisch stoornissen (Zhou, 2002; Qu, 2000)
  - Persoonlijkheidsstoornissen (Broek et al., 2011)
- Ook:
  - Bij vrouwen die at risk zijn voor eetstoornissen (Scott, 2000)
  - Kinderen met autisme (Corbett et al., 2014)

Dramatherapie: recente inzichten Nederlands onderzoek

- Nog geen resultaten

Muziektherapie: internationaal (<2017)

Effectiviteit aangetoond bij volwassenen met:

- **Psychotische stoornissen** (Geretsegger, Mössler, Bieleninik, Chen, Heldal, & Gold, 2017; Mössler, Chen, Heldal, & Gold, 2011; Kamioka et al., 2014)
- **Depressie** (Aalbers et al., 2017; Maratos, Gold, Wang & Crawford, 2008; Chan, Wong & Thayala, 2011; Erkkilä et al., 2011; Kamioka et al., 2014)
- **Verslaving** (Baker, Gleadhill & Dingle, 2007; Albornoz, 2012; Morse, Giordano et al., 2011; Ross, Cidambi et al., 2008; Silverman, 2010, 2011, 2015, 2016)

Ook:

- **Kinderen met ADHD** (Maloy & Peterson, 2014)
- **Kinderen met autisme** (Geretsegger, Elefant, Mössler & Gold, 2014.)

Een enkele studie geeft indicatie effect

- **Trauma en stress gerelateerde stoornissen** (Carr et al., 2016)
- **Patiënten met borderline stoornis** (Schmidt, 2002)
- **Ouderen met dementie** (Van der Steen et al, 2017; Woods et al, 2005, Palisson et al, 2015).

Muziektherapie: recente inzichten Nederlands onderzoek

- **Depressie (Review, Aalbers, et al., 2017)**
  - Meer reductie in depressieve klachten bij muziektherapie toegevoegd aan TAU dan enkel TAU
- **Stress (Review, De Witte, et al., under review)**
  - Reductie bij zowel subjectieve als objectieve metingen
- **Trauma (Review, Van Hooren et al., in prep)**
  - Reductie van traumagerelateerde klachten
- **Verslaving (Review)**
  - Verbetering van motivatie, emotie regulatie en participatie
- **Psychotische stoornissen (Review)**
  - Reductie van aandachtsproblemen

Psychomotorische Therapie: internationaal (<2017)

Effectiviteit aangetoond bij volwassenen met

- **Depressie: zowel fysieke activering** (Cooney et al., 2014; Wang et al, 2014; Bongers & Dijkerman, 2013; Krogh et al, 2011; Danielsson et al, 2013) **als op ontspanning** (Wang et al., 2010; Wang et al., 2014a) **en lichaamsgerichte interventies** (Röhricht, 2009; Röhricht et al, 2013).
- **Psychotische stoornis: zowel fysieke activering** (Firth et al., 2016; Vancampfort 2012a,b) **en interventies gericht op ontspanning** (Steenhuis et al, 2015).
- **Trauma: fysieke activering** (Rosenbaum et al., 2015b) , **ontspanning** (Macy et al, 2015; Telles, Singh & Balkrishna 2012) **en lichaamsgerichte interventies** (Gordon, Staples, Blyta, Bytyqi & Wilson , 2008)
- **Eetstoornissen: fysieke activering** (Cook et al, 2016; Vancampfort et al, 2013, 2014; Machado et al, 2014) **en lichaamsgerichte interventies** (Boerhout et al, 2016, 2017; Jansen et al., 2016)
- **Somatische symptoomstoornis: met name lichaamsgerichte interventies** (Haugli et al, 2001; Gard, 2005; Mehling et al, 2005).

Psychomotorische therapie: recente inzichten Nederlands onderzoek

- **Eetstoornissen (RCT):** bij polikliniek patiënten effecten op emotieregulatie (E.S. 0.78) en de eetstoornis zelf (E.S. 0.76); ook bij ernstiger, langdurige problematiek effect op emotieregulatie (E.S. dagopname $\eta^2=0.16$) (Boerhout et al 2018)
- **Trauma (Review & Q-exp studie):** bij patiënten met vroegkinderlijk trauma en vluchtelingen; na 4 maanden significant effect op traumagerelateerde klachten en angst/depressie. (Scheffers et al, in preparation; Van der Kamp et al, submitted)
- **Somatoforme symptoomstoornis /chronische pijn(Reviews, RCT en Pre-post):** effecten op depressie, angst, HQOL, catastroferen, lichaamsbewustzijn (Courtois et al 2015; Van der Maas et al, 2015, 2016, Scheffers et al, 2018).
- **Ernstig Psychiatrische Aandoening (cohort, TAU via ROM);** PMT geïntegreerd in leefstijlinterventie effecten op lichamelijke gezondheid, psychosociaal welbevinden, medicatiegebruik (Deenik, 2019)
- **Depressie (pre-post):** dagopname, effecten op lichaamsbeleving en depressie (Scheffers et al 2018)
- **Agressieproblematiek bij mensen met (L)VB (review):** 3 van de 8 studies effecten op agressie (PEM 55-98%) (Bellemans et al, 2017)

Aanpak komende 2 jaar

- Lopende studies afronden
- Nieuwe studies initiëren (incl. subsidies aanvragen)
- Ook resultaten van internationale studies en interventiebeschrijvingen integreren
- Nagaan of effecten zich richten op specifieke transdiagnostische factoren